

USVOJEN ZAKON O NACIONALNOM DNK REGISTRU U REPUBLICI SRBIJI

ADOPTION OF THE LAW ON NATIONAL DNA REGISTER IN THE REPUBLIC OF SERBIA

*Rad je napisan u pomen na prof. dr Slobodana Batu Petrovića, ex dekana KPA
The paper is written in the mention of prof. dr Slobodan Bata Petrović, ex dean of the KPA*

Željko Nikač

Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, Srbija

© MESTE
JEL kategorija: **K14**

Apstrakt

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je sredinom prošle godine novi Zakon o nacionalnom DNK registru koji je najvažniji pravni izvor za forenzičke analize i veštačenja, pre svega u kontekstu otkrivanja i rasvetljavanja najtežih krivičnih dela i izvršilaca. U pitanju je propis koji je od izuzetnog značaja za procesuiranje krivičnih dela i izvršilaca, donošenje merodavnih sudskih odluka i sankcionisanje izvršilaca. DNK Registar je uspostavljen radi utvrđivanja identiteta nestalih i nepoznatih lica, utvrđivanje identiteta leševa i delova tela. Baza DNK profila koja je uspostavljena sadrži profile nespornih i spornih bioloških uzoraka, koji su utvrđeni u krivičnom postupku i dostavljeni centralnoj laboratoriji NKTC MUP RS. Podaci koji se nalaze u DNK Registru su pre svega lični i stoga treba iskazati veliku senzibilnost i obazrivost u postupanju, ne sme narušiti integritet ličnosti i mora se obezbediti njihovo zakonito korišćenje. U kontekstu poznate Prum konvencije (tzv. Šengen III/ i aplikacije Srbije za prijem u EU, autor sugeriše uspostavljanje trajne baza DNK podataka i unapređenje postupka veštačenja i uz poštovanje nacionalne legislative.

Ključne reči: DNK Registar, baza podataka, rasvetljavanje krivičnih dela, identifikacija izvršilaca, leševa, nestalih i nepoznatih lica, Srbija i EU.

Abstract

In the middle of last year, the National Assembly of the Republic of Serbia adopted a new Law on the National DNA Registry, which is the most important legal source for forensic analysis and expertise, primarily in the context of the detection and clarification of the most serious crimes and perpetrators. This is a regulation that is of great importance for the prosecution of criminal offenses and perpetrators, the adoption of relevant court decisions and the sanctioning of perpetrators. The DNA was established to establish the identity of the missing and unknown persons, identify the identity of the bodies and parts of the body. The DNA profile database that has been established contains profiles of

Adresa autora:

Željko Nikač

✉ zeljko.nikac@kpu.edu.rs

uncontested and controversial biological samples, which were established in the criminal procedure and submitted to the central laboratory of the NCTC MOI RS. The data contained in the DNA register are primarily personal and therefore should show great sensitivity and caution in the treatment, must not violate the integrity of the personality and must be ensured their legal use. In the context of the famous Prum Convention (the so-called Schengen III) and the application of Serbia for admission to the EU, the author suggests the establishment of a permanent database of DNA data and the improvement of the expert procedure and with respect to national legislation.

Keywords: DNA Register, databases, clarification of criminal offenses, identification of perpetrators, corpses, missing and unknown persons, Serbia and EU.

1 UVOD

Borba protiv terorizma, organizovanog kriminala i drugih najtežih pojava oblika **kriminaliteta**, u današnje vreme, nije moguća bez adekvatne legislativne osnove, specijalizovanih agencija za primenu zakona, edukovanih kadrova, međunarodne i multiagencijske saradnje, savremene opreme i upotrebe naučnih metoda. Vodeće službe razvijenih država poput američkog FBI-a, Interpola i Europolu koriste rezultate tehničko-tehnološkog napretka u svetu u borbi protiv zločina, njegovoj prevenciji i procesuiranju izvršilaca krivičnih dela.

U tom kontekstu posebno mesto danas zauzima **forenzika** koja je postala izuzetno popularna poslednjih decenija minulog i početkom ovog veka, kada je dostignut izuzetno visok nivo razvoja informacionih tehnologija. U pitanju su veliki informacioni sistemi koji su omogućili prepoznavanje lica, tragova i materijala od interesa za kriminalističke istrage. Savremena forenzika je specifična multidisciplinarna oblast u kojoj se primenjuju metodi fundamentalnih i primenjenih nauka s ciljem identifikacije tragova od značaja za procesuiranje zločina i zločinaca. Poznavanje naučnih metoda je važan prvi korak u forenzičkoj obradi kriminalnih događaja koji omogućava potrebne analize, pouzdane identifikacione rezultate i njihovo tumačenje na sudu. Primena forenzičkih metoda obuhvata nekoliko oblasti: kriminalističku, državnu i komercijalnu. (Grupa autora, 2011).

Na prostorima nekadašnje SFRJ, njenih država naslednica i Republike Srbije primena forenzike i posebno DNK (dezoksiribonukleinske kiseline) veštačenja nije bila dugo praktikovana zbog

nedovoljnog poznavanja metoda, postojanja oskudnih materijalnih resursa svake od zajednica, a u konačnici i zbog velikih troškova. Šira javnost nije bila upoznata s mogućnostima **DNK veštačenja**, dok se u stručnim krugovima pojavilo nekoliko pionirskih radova iz ove oblasti u kojima je ukazano na primenu u sudskim procesima (Obradović, 2000, 99-150). S društvenim promenama i reformama koje su pokrenute u Srbiji i ostalim državama ex Jugoslavije aktuelizovano je i pitanje upotrebe ove tehnologije u funkciji identifikacije izvršilaca krivičnih dela i prepoznavanja lica na osnovu biometrijskih karakteristika, lešnih i koštanih ostataka, tragova s mesta događaja kao i ispitivanja psihološkog, socijalnog i pravnog aspekta ličnosti (Miljković, 2000, 151-171).

Legislativni okvir za DNK i druga forenzička veštačenja po prvi put je utvrđen odredbama ranijeg Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) iz 2001.godine.¹ Nakon prestanka postojanja Državne zajednice Srbije i Crne Gore 2006. godine nove nezavisne države regulisale su ovu materiju nacionalnim propisima. Republika Srbija je već u noveliranom ZKP 2011 i kasnijim izmenama i dopunama usvojila jedan broj rešenja u kojima se predviđa forenzičko veštačenje. Tako se u čl.130 predviđa **forenzičko-genetička analiza**² materijala i otisaka papilarnih linija pri obudkciji leša, zatim kod uviđaja (čl.133) i kada se angažuju stručna lica forenzičke, saobraćajne, medicinske ili druge struke, kod uzimanja biometrijskih uzoraka (čl.140 forenzička registracija osumnjičenog) te kod uzimanja uzoraka za forenzičko-genetičku analizu (čl.142).³ Pored propisa iz oblasti pravosuđa pitanja

¹ ZKP (stari), "Službeni list SRJ" br.70/01 i "Službeni glasnik RS" br.58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09.

² Vidi više: (Primorac & Schanfield, 2016)

³ ZKP (važeći), "Sl.glasnik RS" br.72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 i 55/14.

forenzičkih i drugih veštačenja dopunski su regulisana odredbama policijskih propisa kao što su bili ranije doneti Zakon o policiji⁴ i podzakonski akti poput Pravilnika o policijskim ovlašćenjima.⁵

Veliki značaj je imalo i usvajanje Zakona o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polnih sloboda prema maloletnim licima,⁶ posebno u delu koji se odosi na posebne evidencije koje sadrže pored ostalog i DNK profile osuđenih lica. U pitanju je propis poznat u srpskoj javnosti pod kolokvijalnim nazivom *Marijin zakon* donet po pokojnoj devojčici M.J. (staroj 8 godina) iz Starih Ledinaca kod Novog Sada, koja je brutalno ubijena 26.06.2010. godine od strane višestrukog povratnika osuđivanog za seksualne delikte prema deci i maloletnicima.

U minule dve decenije ovog veka beležimo znatan porast obavljenih sudskih i drugih veštačenja za potrebe organa pravosuđa i policije, među kojima se posebno ističu forenzička biološka veštačenja (Obradović, 2004, 138-156). Potreba za DNK veštačenjima postoji zbog povećanja broja krivičnih dela i njihove prirode, kao i zahteva da dela budu otkrivena i izvršiocu procesuirani uz valjane dokaze. Krajnji cilj je sudski epilog i adekvatne sankcije za počinioca, dok bi žrtve trebale da dobiju adekvatnu satisfakciju. U tom smislu je grupa naših eksperata svojevremeno pokrenula pitanje izgradnje **baze DNK podataka** na osnovu koje bi se u toku veštačenja vršila upoređivanja materijala te bi se moglo doći do veze između lica i predmeta (Simonović, 2012).

2 ZAKON O NACIONALNOM DNK REGISTRU – sistematika i važnija rešenja

U istorijskom osvrtu treba podsetiti da je zakonodavna aktivnost na izradi ovog propisa počela znatno ranije. Tako je još 2004. godine osnovana Radna grupa za pripremu Nacrta Zakona o Agenciji za vođenje DNK registra. Posle kratkog perioda delovanja Radnu grupu je zamenila Komisija za reformu pravosuđa RS, koja je dalje formirala *ad hoc* Radnu grupu. Radna

grupa je relativno brzo završila rad, pripremila i predala Ministarstvu pravde 2006. godine *Nacrt Zakona o Agenciji za vođenje DNK registra*. Radna grupa je uvažila prethodni Nacrt koji je pripremila Komisija i sačinila radni tekst koji je u znatnoj meri bio harmonizovan s normama nacionalnog krivičnog zakonodavstva – KZ, ZKP, Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija i Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica (Obradović, 2018, 18-21). Nakon toga rad na izradi finalnog teksta i usvajanju ovog propisa je potpuno zamro iz nepoznatih razloga. Pretpostavljamo da je osnovi razlog činjenica da isti propis nije bio među prioritetima u agendi propisa.

U Republici Srbiji je nedavno usvojen **Zakon o nacionalnom DNK registru**⁷ kao *lex specialis* propis u ovoj materiji. Zakon je od izuzetnog značaja za postupanje nadležnih organa u procesuiranju krivičnih dela i osumnjičenih (optuženih, okrivljenih) u sudskim postupcima, posebno gde je potrebno sofisticirano dokazno sredstvo koje može da pruži baza DNK podataka.

Sa stanovišta pravne tehnike novi Zakon o nacionalnom DNK registru je kratak i relativno jezgrovit zakonski tekst. U pitanju je propis koji ima ukupno jedanaest (11) odredaba koje uslovno možemo podeliti u tri kratka dela: uvodni, centralni i zaključni.

2.1 Uvodni deo

U uvodnom delu zakonodavac je ukazao na predmet zakona, značenje pojedinih izraza i upotrebu rodno osetljivog jezika (čl.1-3).

Predmet Zakona je uspostavljanje i sadržina nacionalnog registra koji je rezultat forenzičko-genetičke analize DNK za potrebe krivičnog postupka, utvrđivanja identiteta nestalih ili nepoznatih lica i leševa, delova tela, kao i obrada podataka dobijenih forenzičko-genetičkom analizom kao i druga pitanja od značaja za vođenje Registra. Pomenuto određenje u čl.1 je ekstenzivno i smatramo ga kao dobro rešenje jer se njime, pored normi krivičnog prava, uređuje uspostavljanje i sadržina registra od značaja za

⁴ Zakon o policiji (stari), „Sl.glasnik RS“ br.101/05, 63/09, 92/11,92/11,64/15.

⁵ Pravilnik o policijskim ovlašćenjima, „Sl.glasnik RS“ br.54/06. Više: (Nikač Ž. , 2008)

⁶ Zakon o posebnim mera ma za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polnih sloboda prema maloletnim licima, “Sl. glasnik RS” br.32/13, 55/2014 (čl.13).

⁷ Zakon o nacionalnom DNK registru, „Sl.glasnik RS“ br.24/18.

utvrđivanje identiteta nestalih ili nepoznatih lica, leševa ili delova tela.⁸

Dalje se u čl.2 podrobnije određuju stručni izrazi, pojmovi i termini od značaja za primenu zakona, pa ukazujemo na važnije: a) *DNK analiza* je određena kao forenzičko-genetička analiza biološkog materijala, izvršena za potrebe krivičnog postupka ili postupka utvrđivanja identiteta, kojom se dobijaju DNK profili, koji se unose u Registar; b) *lokus* je određeni specifični deo molekula DNK; c) *alel* je varijanta određenog lokusa; d) *DNK profil* je podatak koji predstavlja rezultat DNK analize. Jedinstveni DNK profil je DNK profil utvrđen analizom nespornog ili spornog biološkog uzorka poreklom od jedne osobe, dok je mešani DNK profil utvrđen analizom biološkog uzorka poreklom od više od jedne osobe; e) Evropski standardni set (ESS) označava međunarodno usvojeni skup lokusa; f) *Interpolov standardni set lokusa (ISSOL)* je međunarodno usvojeni skup lokusa koji koristi Interpol; g) *biološki uzorak*, u smislu ovog zakona, je svaki biološki materijal humanog porekla, koji se može dovesti u vezu sa krivičnim delom ili uzorak uzet u cilju utvrđivanja identiteta, na kojem se može izvršiti odgovarajuća DNK analiza; h) *nesporni biološki uzorak* je biološki materijal uzet od lica ili leša kome je prethodno utvrđen identitet; i) *sporni biološki uzorak* je biološki materijal nepoznatog porekla.⁹

Mišljenja sam da je možda bilo oportuno opterećivati tekst propisa tehničkim normativima kao što su Evropski standardni set i Interpolov standardni set, jer se radi o tehničkim standardima koji su promenljivog karaktera s obzirom da je forenzička genetika veoma dinamična. U svakom slučaju ovaj nomotehnički "višak" nije od posebnog značaja jer je propis relativno kratak, dok u primeni preovlađuje ekspertski pristup stručnjaka za DNK analize.

2.2 Centralni deo

Centralni deo zakona obuhvata odredbe od čl.4 do čl.8 koje se odnose na uspostavljanje, vođenje,

cilj i svrhu uspostavljanja Registra, sadržinu Registra, prikupljanje rezultata DNK analize, upoređivanje DNK profila i čuvanje podataka u Registru.

Predviđeno je da Registar DNK vodi MUP RS preko nadležne forenzičke službe koja je odgovorna za čuvanje i tačnost podataka.¹⁰ Forenzička služba je sastavni deo Direkcije policije MUP RS – Uprave kriminalističke policije (UKP), tačnije dela poznatog pod nazivom *Nacionalni kriminalističko tehnički centar (NKTC)*. Posebnom odlukom Nacionalnog akreditacionog tela RS od 28.08.2014. godine, NKTC je akreditovan kao nacionalna referentna ustanova.¹¹ Sertifikat predstavlja verifikaciju o usklađenosti uvedenog sistema kvaliteta sa zahtevima međunarodnog standarda SRPS ISO/IEC 17025:2006, koji je identičan standardu ISO/IEC 17025:2005 (Nesic L. et al, 2016).

Pored laboratorije MUP RS u prethodnom periodu korišćene su i pojedine druge laboratorije u okviru: BU (Medicinski i Biološki fakultet), KC Niš i Novi Sad, pojedine privatne laboratorije i laboratorija BIA. Sada je DNK laboratorija NKTC MUP RS uspostavljena kao referentna nacionalna ustanova u ovoj materiji, u skladu sa čl.140 – 143. ZKP, u vezi sa čl.279 istog zakona, koji predviđa da se aktom Vlade RS uređuje vođenje evidencija o uzetim uzorcima za forenzičko-genetičku analizu, njihovo čuvanje i uništavanje.¹²

Svrha uspostavljanja Registra je vođenje krivičnog postupka i utvrđivanja identiteta nestalih ili nepoznatih lica i leševa i delova tela.¹³ Podaci iz Registra mogu se obrađivati samo na način da bi se postigla svrha obrade za koju su podaci prikupljeni, odnosno nije dozvoljena obrada podataka na osnovu koje se mogu ustanoviti fizičke, biohemijske, fiziološke ili psihološke karakteristike, odnosno specifične nasledne osobine.¹⁴

U delu stručne javnosti su se pojavile sumnje u poziciju DNK laboratorije NKTC kao jedine referentne laboratorije po ovom zakonu, posebno

⁸ Op.cit. u nap.7, čl.1.

⁹ *Ibid*, čl.2.

¹⁰ *Ibid*, čl.4.

¹¹ Sertifikat o akreditaciji NKTC br.01-413 od 28.08.2014.g.

¹² Op.cit. u nap.3. Postupak obuhvata uzimanje biometrijskih uzoraka (čl.140 ZKP), uzimanje uzoraka biološkog porekla (čl.141) i uzimanje uzoraka za forenzičko-genetičku analizu (čl.143).

¹³ *Ibid*, čl.4.st.3

¹⁴ *Ibid*, čl.4.st.4.

u smislu potencijalnih zloupotreba podataka. Stav se dalje obrazlaže time da experti MUP RS učestvuju u fazi predistražnog postupka i da Centar poseduje osetljive podatke, pa to daje osnova za sumnju u nepristrasnost u radu i moguće "curenje" podataka (Obradović, 2018, 20). Mišljenja smo da ova primedba ne stoji jer se ne može *a priori* unapred, bez početnih indicija i činjenica, sumnjati u status Centra i rad njegovih eksperata koji imaju relevantne reference i akreditaciju nadležnog tela RS.

U pogledu vođenja Registra predviđeno je da se ažuriranje i brisanje, rokovi čuvanja i mere zaštite podataka u Registru podrobije regulišu posebnim zakonom, kojim se uređuju evidencije i obrada podataka u oblasti unutrašnjih poslova. Zakon pod istim nazivom je usvojila NS RS i isti je objavljen u oficijelnim novinama.¹⁵ Tako se u čl.45 pomenutog zakona predviđa uzimanje materijala radi utvrđivanje identiteta, daktiloskopiranje, fotografisanje (forenzička registracija) i uzimanje drugih uzoraka, zatim forenzička veštačenja i analize i vođenje Nacionalnog DNK registra. Postoji pravna praznina u ovom delu zakona jer nisu predviđena pravna rešenja za važna otvorena pitanja, kao što su brisanje uzetog biološkog materijala kada protiv osumnjičenog lica nije pokrenut krivični postupak, ili je isti obustavljen zbog zakonskih razloga i kada nije podignuta optužnica protiv prijavljenog lica. I dalje od toga, postoji opasnost od podnošenja tužbi ESLJP (Evropski sud za ljudska prava, Strazbur), potencijalnih gubitaka sporova i naknade štete.

Podaci iz Registra mogu se razmenjivati i prenositi međunarodnim organizacijama odnosno državama, u skladu s ovim i drugim zakonom.¹⁶ To je posebno važno danas u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i drugih najtežih pojava oblika kriminala koji ima nesporno transnacionalni karakter.¹⁷ U ovoj oblasti najdalje je otišla poznata Prumska konvencija (CEU, 2005) (tzv. Šengen 3) koja predviđa poboljšanje prekogranične saradnje država u borbi protiv terorizma, prekograničnog

kriminala i ilegalnih migracija.¹⁸ Konvencija dalje omogućava razmenu podataka iz nacionalnih baza DNK, razmenu podataka koji se tiču otisaka prstiju i razmenu informacija o vozilima (Nikač, 2015,169-171). To je značajno zbog međunarodne policijske saradnje generalno (Interpol, regionalno, bilateralno) i posebno pozicije Srbije zbog aplikacije za prijem u EU, saradnje s državama članicama i Europolom. Dalji doprinos saradnji u ovoj oblasti dali su posebna strukovna udruženja forenzičara kao što je ENFSI (*European Network of Forensic Science Institutes*) (ENFSI, 2018), koji ima 17 ekspertskih radnih grupa i među njima WG za DNK materijale. Na nivou EU postoji uže udruženje Euroexpert (*EE- EuroExpert*) kao asocijacija forenzičara, forenzičkih laboratorija i sudskih veštaka (Nikač, 2015, 210-212).

Sadržina Registra obuhvata sledeće baze podataka DNK profila: a) utvrđenih iz nespornih bioloških uzoraka, b) utvrđenih iz spornih bioloških uzoraka i c) utvrđenih u krivičnim postupcima dostavljenih iz svih DNK laboratorija iz RS.¹⁹

Baza DNK profila utvrđenih iz *nespornih* bioloških uzoraka sadrži zbirke DNK profila: lica nad kojima je izvršena forenzička registracija; lica kojima je sud odlukom o izricanju krivične sankcije odredio uzimanje uzorka; lica osuđenih za krivična dela određena u zakonu kojim se uređuju posebne mere za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima; koji su dostavljeni od strane nadležnih organa u okviru međunarodne policijske ili pravosudne saradnje i profila utvrđenih radi eliminacije sumnje.²⁰

Baza DNK profila utvrđenih iz *spornih* bioloških uzoraka sadrži sledeće zbirke dokumenata: jedinstvenih DNK profila lica kojima se utvrđuje identitet i drugih lica dostavljenih u svrhu njihove identifikacije; jedinstvenih DNK profila leševa kojima se utvrđuje identitet; jedinstvenih DNK profila koji su dobijeni iz spornih bioloških uzoraka; DNK profila koji su dostavljeni od strane nadležnih organa u okviru međunarodne

¹⁵ Zakon o evidenciji i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova, "Sl.glasnik RS" br.24/18.

¹⁶ Op.cit. u nap.7, čl.4 st.4-5.

¹⁷ Vidi više: (Božić & Nikač, 2016)

¹⁸ Vidi više: (Nikač & Božić, 2017, str. 165-180)

Vidi i: (Božić & Nikač, 2018)

¹⁹ Op.cit. u nap.7. čl.5

²⁰ *Ibid*, čl.5

policijske ili pravosudne saradnje i Zbirku mešanih DNK profila.²¹

Baza DNK profila utvrđenih u *krivičnim postupcima* dostavljenih iz svih DNK laboratorija iz Republike Srbije sadrži zbirke: registrovanih DNK laboratorija; utvrđenih DNK profila iz nespornih bioloških uzoraka u trenutku dostavljanja podataka u Registar i utvrđenih jedinstvenih DNK profila iz spornih bioloških uzoraka u trenutku dostavljanja podataka u Registar.²²

Zbirke sadrže posebne evidencije identifikacionih podataka kao što su: DNK profili, personalni podaci lica, naziv organa koji vodi postupak sa brojem predmeta, laboratorijski delovodni broj, podatke o poreklu uzorka, podaci o tehničarima i analitičarima koji su obrađivali biološke uzorke iz kojih su dobijeni DNK profili, naziv i sedište postupajuće laboratorije.

Prikupljanje rezultata DNK analiza (čl.6) obuhvata obavezu postupajuće laboratorije, koja je izvršila DNK analizu po naredbi organa postupka, da uz zapisnik o veštačenju dostavi utvrđene DNK profile nadležnom organu i dostavi MUP raspoložive identifikacione podatke radi unosa u Registar.²³ Dalje se predviđa situacija kada se za potrebe vršenja DNK analize u okviru krivičnog postupka, kao nesporni biološki uzorak (bukalni bris) uzima posredstvom neakreditovane DNK laboratorije. Tada se zahteva da laboratorija obavlja analizu u skladu sa standardom SRPS ISO/IEC 17025:2006 ili odgovarajućem standardu po kom se akredituju forenzičke laboratorije, sve u funkciji tačnosti podataka koji se unose u Registar. Ako laboratorija nije u mogućnosti da uzme bukalni bris dužna je dostaviti MUP krv ili drugi biološki materijal koji je podoban za DNK analizu.²⁴

Podaci o akreditovanim DNK laboratorijama u Republici Srbiji su dostupni javnosti u okviru registra koje vodi nadležno telo, u skladu sa zakonom kojim se uređuje akreditacija.²⁵

Upoređivanje DNK profila je kao mogućnost predviđena prema čl.7. istog zakona. Nadležni organ može zahtevati pretraživanje Registra radi upoređivanja DNK profila dobijenog analizom, s podacima koji se već nalaze u Registru i bez odlaganja. Zahtev se podnosi po pravilu u pisanoj formi, a izuzetno usmeno, uz obavezu naknadnog dostavljanja pisanog zahteva.²⁶

Postoji pravna dilema da li je u postupanju nadležan organ Javno Tužilaštvo (JT) ili nadležna linija rada policije koja u predistražnom postupku deluje samostalno, po zahtevu tužioca ili suda. Mišljenja smo da treba prihvatiti ekstenzivno tumačenje s obzirom da policija po pravilu postupa po nalogu JT. Sledeća dilema odnosi se na pravnu formu zahteva, naime, ZKP poznaje formu naredbe za veštačenje u toku predistražnog postupka policije ili istrage JT.²⁷ Kao subjekt postupka u ovom delu može se pojaviti i sud, ali u toku glavnog pretresa. Mišljenja smo da treba prihvatiti naredbu kao prepoznatljivu pravnu formu zahteva koja je utvrđena prema ZKP, na koji način bi se izbegli potencijalni prigovori nezakonitosti.²⁸

Dalje postoji dilema i povodom molbe strane države ili međunarodnih organizacija za dostavu pomenute vrste podataka, kao vid međunarodne krivičnopravne pomoći. Mišljenja smo da treba postupati u skladu sa Prum konvencijom i intresima RS povodom aplikacije za prijem u EU, ali to treba da bude na obrazloženi pisani zahtev stranog organa i shodno načelu uzajamnosti i potpisanim međunarodnim sporazumima. Postoje i nedoumice u pogledu rokova za dostavljanje pismenih zahteva za pribavljanje podataka, što pak nije precizirano odredbama propisa.

Čuvanje podataka u Registru se vrši u elektronskom obliku i to primenom informaciono-komunikacione tehnologije. Pored toga predviđena je i primena mera fizičke i tehničke zaštite, što je razumljivo jer mere Informacijsko tehničkog sistema (ITS) nisu dovoljne.

²¹ *Ibid*, čl.5

²² *Ibid*, čl.5

²³ *Ibid*, čl.6, st.1-2.

²⁴ *Ibid*, čl.6, st.4.

²⁵ *Ibid*, čl.6, st.3.

²⁶ *Ibid*, čl.7, st.1-2.

²⁷ Op.cit. u nap.3.

²⁸ *Ibid*, čl.140-141 ZKP.

Uzimanje biometrijskih uzoraka (bukalni bris) i uzoraka biološkog porekla za forenzičko genetičke analize, obavlja se isključivo po naredbi JT ili suda. Shodno tome, i poređenje DNK profila treba obavljati po naredbi ovlašćenih organa.

Pristup podacima iz registra je dozvoljen samo ovlašćenim licima NKTC (forenzičke službe) MUP, uz primenu pomenutih zaštitinih mera.

Obrada podataka u Registru se evidentira u posebnoj evidenciji koja sadrži podatke o postupajućem ovlašćenom službenom licu, datumu i vremenu obrade kao i vrsti i predmetu obrade.

Arhiviranje podataka u Registru se vrši na način da se obezbedi njihovo čuvanje od gubitka i oštećenja.²⁹

2.3 Završni deo

Završni deo obuhvata odredbe od čl.9 do čl.11 i odnosi se na nadzor nad sprovođenjem zakona i donetih podzakonskih propisa za njegovu primenu, zatim na rokove za uspostavljanje Registra i usvajanje podzakonskih akata u vezi s tim i, na kraju, uspostavljanje Registra u narednom roku od dve (2) godine od stupanja na snagu zakona.

U završnim odredbama se obavezuju sve DNK laboratorije na teritoriji RS da dostave MUP u elektronskoj formi DNK raspoložive profile i identifikacione podatke dobijene tokom krivičnog postupka, postupkom utvrđivanja identiteta nestalih ili nepoznatih lica, leševa i delova tela, a najkasnije u istom roku kao gore (2 godine). Završna odredba odnosi se na datum stupanja na pravnu snagu zakona i rok od osam (8) dana od stupanja na pravnu snagu (vacatio legis).³⁰

3 ZAKLJUČAK

Usvajanje Zakona o nacionalnom DNK registru je nesporno važan korak u harmonizaciji normi nacionalnog zakonodavstva Srbije s pravom EU, posebno u kontekstu aplikacije naše zemlje za prijem u Uniju. U pitanju je ispunjavanje uslova iz

Poglavlja br.23 i 24 u procesu pridruživanja EU i s tim u vezi obaveza koje proističu za našu zemlju, pravosuđe i organe unutrašnjih poslova.

Novi legislativni okvir u ovoj oblasti u skladu je s međunarodnim dokumentima EU, pre svih sa Prum konvencijom, na osnovu koje je razvijena međunarodna krivičnopravna i policijska saradnja u formi razmene podataka iz nacionalnih DNK baza podataka. To je u funkciji saradnje u zajedničkoj borbi protiv terorizma i organizovanog kriminala, sprečavanju ilegalnih migracija i prekograničnog kriminala.

U radu su detaljnije i kritički analizirana nova zakonska rešenja u ovoj veoma osetljivoj oblasti. Istaknuti su po našem mišljenju pozitivni aspekti novog zakona, ali je i ukazano na određene nedoumice koje mogu nastupiti u svakodnevnoj primeni i to usled nedovoljno preciznih odredaba. Mišljenja smo da pomenuti zakon u primeni treba da se u celosti oslanja na ZKP kao najvažniji procesni legislativni okvir u krivičnom postupku. U skladu s tim su i manje mogućnosti za potencijalne povrede ljudskih prava i građanskih sloboda. U primeni zakona valja biti veoma obazriv kada su u pitanju ranjive socijalne grupe i među njima maloletnici koji su u sukobu sa zakonom. Isto tako, u primeni zakona treba uvažiti pozitivna iskustva razvijenih država i praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u ovoj oblasti.

Da rezimiramo, zbog kratkog roka od stupanja na snagu novog zakona i nedostatka konkretnijih početnih rezultata za sada nije moguće dati neku sveobuhvatniju analizu usvojenih odredaba. Mišljenja smo da valja sačekati protek primerenog roka od minimalno godinu dana, nakon čega se onda mogu dati preliminarne ocene i predlozi za unapređenje normativnog okvira, kao i prakse u radu organa za primenu zakona.

CITIRANA DELA

Božić, V., & Nikač, Ž. (2016). Criminal incriminations based on the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime in the criminal legislation of the Republic of Croatia and the Republic of Serbia. *St. Clements's messages for ethics, morality and values* (str. 89-111). Skopje: Faculty of Security.

Božić, V., & Nikač, Ž. (2018). Međunarodni kaznenopravni odgovori na aktualnu migrantsku krizu. *Pravna riječ* br. 56, 167-186.

²⁹ *Ibid*, čl.8.

³⁰ *Ibid*, čl.9-11.

- CEU. (2005, 07 07). *Prüm Convention 10900/05*. Preuzeto sa Council of the European Union: register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010900%202005%20INIT
- Council of the European Union, Prüm Convention, 10900/05.
- ENFSI. (2018, 12 18). *History*. Preuzeto sa ENFSI: www.enfsi.eu
- Grupa autora (2011), *Primena forenzičkih metoda u kriminalistici*, KPA, Zbornik radova, Beograd.
- Miljković J (2000), *Veštačenje DNK otisaka u krivičnim postupci ma kod kri vič nog dela silovanja iz čl.103. KZ RS*, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije br.02/00, str.151-171
- Nešić L, Vučković J, Marić A (2016), *Uvođenje sistema kvaliteta u Nacionalni kriminalističko-tehnički centar MUP RS u skladu sa međunarodnim standardom SRPS ISO/IEC 17025:2006 (ISO/IEC 17025:2005)*, Zbornik sa Projekta, KPA, Beograd.
- Nikač, Ž., & Božić, V. (2017). *Međunarodna policijska i krivičnopravna saradnja država EU u borbi protiv terorizma s osvrtom na Republiku Srbiju kao kandidata za članstvo*. U Ž. Nikač, & V. Božić, *Tematska monografija "Integralna bezbednost Republike Srbije"* (str. 165-180). Beograd: Fakultet za poslovne studije i pravo.
- Nikač, Ž. (2008). *Zbirka propisa iz oblasti unutrašnjih poslova*. Beograd: MUP RS, Interno izdanje.
- Nikač, Ž (2015). *Međunarodna policijska saradnja*, KPA, Beograd.
- Obradović D (2000), *Veštačenje DNK u krivičnom postupku*, Bilten sudske prakse Vrhovng suda Srbije br.2/00, Beograd, str.99-150
- Obradović D (2004), *Biloška veštačenja – značaj, primena i perspektiva u sudskim postupcima kod nas*, Bilten Vrhovnog suda Srbije br.3/04, Beograd, str.138-156.
- Obradović D (2018), *Osvrt na pojedine odredbe Zakona o DNK registru*, Pravni informator br.04/18, Beograd, str.18-21.
- Pravilnik o policijskim ovlašćenjima, „Sl.glasnik RS“ br.54/06.
- Primorac, D., & Schanfield, M. (2016). *Forensic DNA Analysis: An Interdisciplinary Approach (Forenzična analiza DNA: Interdisciplinarni pristup)*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sertifikat o akreditaciji NKTC br.01-413 od 28.08.2014.g.
- Simonović B (2012), *Kriminalistika, III izmenjeno i dopunjeno izdanje*, Pravni fakultet Kragujevac.
- Zakon o nacionalnom DNK registru, „Sl.glasnik RS“ br.24/18.
- ZKP (stari) - Zakonik o krivičnom postupku, "Službeni list SRJ" br.70/01 i "Službeni glasnik RS" br.58/04,85/05,115/05,49/07,20/09,72/09.
- ZKP, Zakonik o krivičnom postupku, važeći "Sl.glasnik RS" br.72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 i 55/14.
- Zakon o policiji (stari), „Sl.glasnik RS“ br.101/05, 63/09, 92/11,92/11,64/15.
- Zakon o policiji (novi), „Sl.glasnik RS“ br.06/16, 24/18.
- Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polnih sloboda prema maloletnim licima, "Sl. glasnik RS" br.32/13,55/2014.
- Zakon o evidenciji i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova, "Sl.glasnik RS" br.24/18.
- www.enfsi.eu, about ENFSI, History (18.12.2018).

NAPOMENA

Rad je rezultat istraživanja u okviru Projekta "Inoviranje forenzičkih metoda i njihova primena" br.34019, koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

NOTE

The paper is the result of research on the Project "Innovation of forensic methods and their application" No. 34019, which is supported by the Ministry of education, science and technology development of the RS.

Datum prve prijave: 03.09.2018.
Datum prijema korigovanog članka: 19.03.2019.
Datum prihvatanja članka: 27.03.2019.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – **APA Sixth Edition:**

Nikač, Ž. (2019, 04 15). Usvojen zakon o nacionalnom dnk registru u Republici Srbiji. (Z. Čekerevac, Ur.) *FBIM Transactions*, 7(1), 125-133. doi:10.12709/fbim.07.07.01.15

Style – **Chicago Sixteenth Edition:**

Nikač, Željko. 2019. „Usvojen zakon o nacionalnom dnk registru u Republici Srbiji.“ Urednik Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions (MESTE)* 7 (1): 125-133. doi:10.12709/fbim.07.07.01.15.

Style – **GOST Name Sort:**

Nikač Željko Usvojen zakon o nacionalnom dnk registru u Republici Srbiji [Časopis] // *FBIM Transactions* / ur. Čekerevac Zoran. - Beograd : MESTE, 15 04 2019. - 1 : T. 7. - str. 125-133.

Style – **Harvard Anglia:**

Nikač, Ž., 2019. Usvojen zakon o nacionalnom dnk registru u Republici Srbiji. *FBIM Transactions*, 15 04, 7(1), pp. 125-133.

Style – **ISO 690 Numerical Reference:**

Usvojen zakon o nacionalnom dnk registru u Republici Srbiji. **Nikač, Željko.** [ur.] Zoran Čekerevac. 1, Beograd : MESTE, 15 04 2019, *FBIM Transactions*, T. 7, str. 125-133.